

Володимир ОГУРЧЕНКО
докторант кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук

ТАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИБОРЧИМ ПРОЦЕСОМ В УКРАЇНІ: НАУКОВІ ДИСПУТИ ЩОДО СУТНОСТІ ТА ПРАКТИЧНОГО ЗНАЧЕННЯ

На часі актуальним постає питання забезпечення працівників правоохоронних органів ефективними засобами та знаряддями для реалізації своїх повноважень. Серед засобів, які потребують постійного удосконалення та оновлення, однозначно необхідно виокремити засоби тактичного забезпечення досудового розслідування. Це пояснюється, по-перше, постійною зміною кримінально-процесуального законодавства, яке регулює процесуальні та окремі тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних заходів. По-друге, розвитком окремих галузей криміналістики та інших наук, що зумовлює виникнення новітніх техніко-криміналістичних засобів, завдяки чому постає можливість більш ефективно проводити процесуальні дії.

В розрізі розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з виборчим процесом в Україні, питання тактичного забезпечення також не втрачають своєї актуальності. Навіть навпаки: проведення виборчого процесу має свої особливості, що пов'язані як зі зміною законодавства, так і з технічним забезпеченням проведення окремих категорій виборів. Тому вважаємо вкрай важливим дослідження цього питання стосовно визначення сутності тактичного забезпечення досудового розслідування в кримінальних провадженнях вказаної категорії, а також його практичного значення.

З огляду на вказане, вважаємо доречною думку В. Ю. Шепітько, який зазначає, що сучасний стан криміналістики не може обмежуватися завданнями, які були поставлені на її вирішення в минулому столітті. За нових умов актуальними завданнями криміналістики є: взаємопроникнення криміналістики і практики органів правозастосування; залучення інновацій у практичну правозастосовну діяльність; розробка новітнього «продукту» криміналістики для практичної діяльності; уніфікація наукових криміналістичних рекомендацій та їх адаптація до практики застосування; створення спільних науково-практичних колективів для розробки ефективних криміналістичних рекомендацій. Завдання криміналістики в сучасних умовах зумовлені потребою у системному криміналістичному забезпеченні відповідних органів правозастосування й спрямовані на оптимізацію процесу розслідування злочинів, встановлення істини у справі, відновлення справедливості. Як бачимо, автор акцентує на особливостях правозастосовної практики через призму розслідування кримінальних правопорушень.

Зі свого боку, В. Г. Гончаренко слушно вказує на те, що «... за понад столітній час свого існування криміналістика істотно переросла сферу розслідування злочинів і кримінального судочинства в цілому, спочатку проникаючи, а потім наповнюючи своїм змістом різноманітні галузі суспільних відносин і таким чином створюючи аргументовані природничо-наукові та правові підстави для їхнього регулювання. Цей процес, як доводять діалектико-логічний та екстраполяційний аналізи, безумовно, є закономірним, і можна без всяких застережень сказати, що сучасна криміналістика стала своєрідним і єдиним науковим утворенням, через яке природничо-наукові та технічні досягнення світового суспільства трансформуються і використовуються для встановлення юридично значущих фактів у найрізноманітніших галузях науки і практичної діяльності, вже давно і стабільно виходячи за межі боротьби з правопорушеннями, кримінального судочинства, і все більше предметно поширюються на всі суспільні відносини, що потребують конкретного ситуаційного правового регулювання» [2, с. 655]. Знову науковець наглядно демонструє важливість окремих засобів тактичного забезпечення досудового розслідування для правоохоронної діяльності у цілому.

А вже інша група вчених-криміналістів (П. Д. Біленчук, В. І. Перкін) наголошує на тому, що до системи тактичного забезпечення належать розроблені криміналістикою тактичні прийоми, тактичні комбінації, тактичні операції і рекомендації, що використовуються на досудовому розслідуванні злочинів, з огляду на напрацьовані

результати спроб та помилок практичної діяльності, зазвичай випереджаючи теорію [1, с. 3]. В розрізі розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з виборчим процесом в Україні, треба акцентувати на значенні усіх вказаних засобів: знання конкретних тактичних умов, тактичні прийоми, тактичні комбінації та операції. Адже їх використання надасть уповноваженим особам, які реалізують свої повноваження, значних переваг під час проведення окремих процесуальних дій.

Практичне значення тактичного забезпечення також важливе, на нашу думку, з огляду на те, що злочинність на ґрунті міжнаціональних, міжетнічних (як і релігійних, міжконфесійних) конфліктів належить до так званої злочинності в екстремальних умовах: масові заворушення, терористичні акти, групові (масові) бійки та ін. Під екстремальними умовами розуміють сукупність факторів, які викликані явищами природного або суспільного характеру, які різко порушують нормальні умови життя населення, громадську безпеку і правопорядок, тягнуть за собою зріст злочинності, що супроводжується тяжкими наслідками (які важко передбачити) і які за своїм характером є громадським лихом; суттєво ускладнюють правоохоронну діяльність і потребують оперативного прийняття додаткових правових, організаційних та інших заходів.

Також доречною вважаємо позицію К. О. Чаплинського, який акцентує на тому, що тактичне забезпечення розслідування злочинів є невід'ємною частиною комплексу проблем, що пов'язані з вивченням та використанням закономірностей збирання джерел інформації для формування судових доказів. Їх актуальність і важливість пояснюється тим значенням (кримінально-процесуальним та криміналістичним), яке має тактичне забезпечення в процесі доказування, тією роллю, яку значення тактичного забезпечення відіграє як стимул розвитку, удосконалення її засобів та методів у криміналістичній науці.

Останнім часом виникли нові науково-технічні засоби пошуку, дослідження, фіксації і вилучення криміналістичної інформації, що спонукає до перегляду низки процесуальних положень, технічних і тактичних рекомендацій стосовно тактичного забезпечення досудових стадій кримінального судочинства [3, с. 18].

Констатуючи вищезазначене, треба вказати, що тактичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з виборчим процесом в Україні, є обов'язковою складовою процесу оптимального та ефективного кримінального провадження цих категорій. Під час розслідування досліджуваної категорії протиправних діянь необхідно використовувати відповідні тактичні засоби: знання конкретних тактичних умов, тактичні прийоми, тактичні комбінації та операції.

1. Біленчук П. Д., Перкін В. І. Тактичні прийоми, тактичні комбінації та тактичні операції в розслідуванні злочинів : навч. посіб. Київ : Українська академія внутрішніх справ, 1996. 32 с.

2. Гончаренко В. Г. Право і криміналістика. Вибране. Київ, 2011. С. 653–658.

3. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монографія. Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2010. 560 с.

Наталя ПАВЛОВА

доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук, доцент

НАУКОВІ ДИСКУСІЇ ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «СЛІДИ ЗЛОЧИНУ» ТА «СЛІДОВА КАРТИНА»

Аналіз криміналістичної літератури свідчить, що часто вчені використовують терміни, які в подальшому викликають шквал критики з боку опонентів. В контексті сказаного звернемо увагу, що застосування терміна «слідова картина» по-різному оцінюється науковцями-криміналістами. Немає однаковості в думках і щодо терміна «сліди злочину».

О. М. Завадський вважає, що не можна в межах криміналістичної характеристики використовувати термін «сліди злочину», пояснюючи це тим, що поняття окремих частин